

ומעתה, לדעת רבי השטר חוב הוא שלה, לכן נאמנת לומר שהוא פרוע⁽¹²⁾, ולכן מבואר מדוע האמינה רב נחמן. אבל לדברי חכמים, למה האמינה, איזה זכות יש לה בהשטר.

ותמה רבא, האם הנך סובר כמו רבי?!

אמר ליה רב נחמן לרבא: שאני הכא כאן יש סיבה מיוחדת להאמינה, משום דאי בעיא אם היתה רצונה לקפח את המלוה – קלתיה, יכלה לשרוף את השטר, והמלוה יקופח בכל מקרה, ומה לה לשקר, לכן יש להאמינה.

הגמרא מביאה גירסא אחרת בעובדא זו, ובוויכוח של רב נחמן ורבא.

איכא דאמרי: לא הימנה רב נחמן.

אמר ליה רבא לרב נחמן: ולמה לא נאמינה "הא אי בעיא קלתיה". כנ"ל.

ב-לא

ומתריך לו רב נחמן: כיון דהשטר הזה

איתחזק בבי דינא, כבר היה בבית דין והם כתבו עליו "הנפק", והוא אישור בית דין שהשטר כשר ואינו מזויף – לכן, **"איבעיא קלתיה" לא אמרינן**, שאין בכוחה להפקיע מעשה בית דין⁽¹³⁾.

רבא ממשיך להקשות, שיאמינוה מדין "שליש". והיינו, כיון ששניהם המלוה והלוה מודים שמסרו השטר בידה בתורת איש "שלישי" המקובל עליהם ונאמן עליהם, לא יכול המלוה לבוא ולערער על אמינותה. ורבא למד כן מברייתא.

איתביה רבא לרב נחמן: שנינו ברייתא –

סימפון, "שובר", והוא שטר שכותב המלוה ללוה שאכן פרעו להחוב, והשטר "שובר" את החוב –

והסימפון נמצא בידי הלוה והמלוה טוען שאינו נכון, והשטר מזויף –

אם הוא סימפון **שיש עליו חתימת עדים – יתקיים בחותמיו** יאשרוהו ככל אישור

12. רש"י מפרש שכיון שאותיות נקנית במסירה, אם כן השטר הוא שלה.

והרי"ף מפרש, שכיון שאותיות נקנות במסירה, לכן יש לה "נאמנות" לומר שהוא פרוע "מגו", דאם רצתה לשקר היתה אומרת שהשטר שלה.

13. הקשו התוס', ומה בכך שאושר בבית דין, מכל מקום נאמנת ב"מגו" דאי בעי קלתיה.

ומפרשים, שהשטר נמצא עתה בבית דין, לכן אין לה "מגו", ד"עתה" אינה יכולה לשרוף, ואין לה נאמנות על למפרע שהיתה "יכולה" לשרוף. והתוס' במסכת בבא בתרא (ל א) מוכיחים מכאן ד"מגו למפרע לא אמרינן".

ועוד מתרצים: לא היתה כאן חקירת עדים, אלא ביורר על שטר, ואת השטר אפשר לקיים שלא בפני בעל דין.

מדברים אלו משמע, שמדובר כאן בקטן ממש.

אבל הרמ"ה והרמב"ם סוברים, דעתה הוא גדול, אלא שבשעת ירושתו היה קטן, ולכן אינו יודע בעסקי אביו.

הרא"ש מקשה וחולק על שיטה זו, וסובר שאם הוא עתה גדול, הריהו מכין עצמו היטיב לקראת המשפט, ולא בחנם אמר "אין לי".

ורבינו יונה והר"ן סוברים עוד, שאף אם היה גדול בעת ירושתו, גם כן אינו יודע בעסקי אביו.

שטרות, שמזהים את חתימת ידי העדים, והשטר כשר.

ממשיכה הברייתא:

ואם אין עליו עדים, ויצא מתחת ידי שלישי, ושניהם, המלוה והלוה, מודים שהוא ממונה להיות "שליש" ביניהם, השטר כשר, והרי זו נאמנות של ה"שליש".

או, שהסמפון יצא אחר חיתום שטרות. דהיינו שה"שובר" כתוב בתוך שטר ההלואה, אחרי חתימת עדי ההלואה, — הסימפון כשר, כיון ששטר ההלואה נמצא

בידי המלוה, ואם כתבו בו סימפון, מוכח שהמלוה הרשה לו לכתוב שובר.

על כל פנים, בברייתא זו נאמר במפורש שיש נאמנות בידי ה"שליש", אלמא שלישי מהימן?

תויבתא דרב נחמן (תויבתא¹⁴).

עתה חוזרת הגמרא לדין משנתנו.

כי אתה כשהגיע רב דימי מארץ ישראל, אמר בשם רבי יוחנן:

וכן פירשו היד רמ"ה וחידושי רבינו יונה וחידושי הר"ן.

14. זה פירוש רש"י בכל הסוגיא.

התוס' והיד רמ"ה וחידושי הר"ן ועוד, מקשים על פירוש רש"י.

א. מה שפירש רש"י שהסמפון הוא ביד הלוה — יתקים בחותמיו, פשיטא, הרי הוא ככל שטר?

ב. במסכת בבא מציעא משמע שסמפון אינו שובר. שובר הוא שטר שנותן המלוה להלוה, וסמפון הוא מלשון מום, כלומר שהשטר הוא ביד המלוה, אלא שנמצא בו לשון ביטול [עיי' תוס' ב"מ כ ב ד"ה סמפון].

ג. אם אין עליו עדים כלל, מאי מהני שיוצא מיד שלישי ואיזה ערך יש לו, האי שטרא חספא בעלמא הוא?

ד. המהרש"א מבאר שהתוס' לא מסתבר להו כדעת רש"י שרבא הביא את הברייתא להוכיח שיש ביד השליש כל הנאמנות, אלא התוס' סוברים שנאמן רק אם יש לו מגו — כי הרי רבא גם הקשה: "אי בעיא קלתיה" משמע שאף השליש אינו נאמן בלי מיגו.

ה. מה שקשה רבא מהברייתא, הלא נוכל לתרץ בפשיטות: רב נחמן אמר דינו רק היכא דאיתחזק בבית דין, ולכן לא אמרינן "אי בעי קלתיה", ומי אומר שהסמפון של הברייתא אכן התחזק בבית דין.

לכן מבארים הראשונים בשם רבינו תם:

שהסמפון הוא ביד המלוה, וכתוב על השטר, ומה שאמרה הברייתא "יתקיים בחותמיו", פירשה הגמרא שם, שאכן חתומים עליו עדים, אלא שהמלוה טוען שכתב את הסמפון להיות מוכן בידו כשיפרענו הלוה, ועל טענה זו אמרה הברייתא ששואלים את העדים אם הלוה כבר פרעו. [ומיושבות קושיא א' וב']

מה שאמרה הברייתא שהסמפון — ואין עליו עדים — הוא ביד שלישי, אין פירושו שמאמינים להשליש על הסמפון, אלא שבידי השליש נמצא גם השטר חוב וגם הסמפון, ונאמנותו הוא על ה"שטר חוב", וטוען שקיבלו מידי "הלוה", והלוה קיבלו מידי המלוה כשפרעו. [ומיושבת קושיא ג']

והוכחת רבא היא [לא מהסמפון, אלא] מהשטר חוב שהשליש נאמן במגו דאי בעי קלתיה, וקשה על רב נחמן הסובר שאין השליש

כן, יכול לטעון טענות חדשות אף שכבר אמר "אין לי" —

קשה קושיה אחרת: איך יתכן שרבי יוחנן יאמר כן לפסוק כרבן שמעון בן גמליאל —

והא אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו, הוינן מערב וצידן וראיה אחרונה.

הרי שרבי יוחנן אינו פוסק כרבן שמעון בן גמליאל בהלכה השניה של משנתנו?

והגמרא מתרצת, ומביאה נוסח אחר בדברי רבי יוחנן.

אלא, כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר רבי יוחנן: לעולם מביא ראיה ופותר, אף אם בית דין הגבילו אותו לשלושים יום [והוא "ראיה ראשונה" שאכן נפסקה ההלכה כרבן שמעון בן גמליאל].

עד, כלומר מתי אינו חוזר ומביא ראיות — **שיפתתם טענותיו, ואיך נסתמו טענותיו? אם יאמרו לו: "הבא עדים" ואומר אין לי עדים,** "הבא ראיה", ואומר: "אין לי ראיה". [והוא "ראיה אחרונה" שאין ההלכה כרבן שמעון בן גמליאל].

ובשתי ההלכות האלו לא חידש רבי יוחנן כלום, והחידוש הוא בהמשך דבריו:

אבל אם לבסוף באו עדים ממדינת הים מארץ רחוקה, או שהיתה דסקיאי שק של עור

לעולם מביא ראיה, ופותר את הדין, עד שיפתתם טענותיו, ואין לו שום ראיה להביא, ואחרי כן יאמר: "קרבו פלוני ופלוני והעידוני" [והוא דין השלישי במשנתנו, שהעדים נמצאים קרוב לבית דין, ובמקרה זה אף רבן שמעון בן גמליאל מודה שאינו יכול להביאם].

ומקשינן: **הא גופא קשיא, מאמר זה קשה, וסותר עצמו מיניה וביה.**

אמרת: שיכול להביא ראיה עד שיפתתם טענותיו, ואומר "אין לי עוד ראיות", ועד אז יכול להביא ראיות כמה שירצה, ואחרי שאמר "אין לי" אינו יכול עוד להביאם —

ומי סובר כן? הלכה זו היא לרבנן.

והדר ועוד אמרת: אימתי אכן אינו נאמן, אם אמר: **"קרבו איש פלוני ופלוני והעידוני"** אבל כל זמן שלא אמר כן, יכול לחזור ולהביא ראיות אף שאמר "אין לי".

ומי סובר כן? **אתאן לרבן שמעון בן גמליאל.** וקשה, איך סותר עצמו מיניה וביה.

וכי תימא ואם תרצה לדחוק ולפרש: שמועה זו בשם רבי יוחנן כולה כרבן שמעון בן גמליאל, ואין הדברים סותרים, אלא פרושי קא מפרש, רבי יוחנן התכוון בסוף דבריו לפרש את עצמו, שמאי הכוונה באמרו עד שיפתתם טענותיו —

עד שיאמר טענה שאינה מקובלת כלל, שאומר: "קרבו פלוני ופלוני", ואם לא אמר

חוב שכבר התחזק בבית דין [ומיושבת קושיא ה'].

ועיין עוד בחידושי הר"ן.

נאמן אף עם מגו דאי בעי קלתיה [ומיושבת קושיא ד'].

ועתה אין הראיה מן הסמפון אלא מן השטר

מי שנושעה בחבירו מנה, האם יוציא מנה הוצאות הדרך על מנה⁽¹⁶⁾!?

אלא, סובר רבי אלעזר: כופין אותו ודן בעירו.

איתמר נמי, אמר רב ספרא (אמר רבי יוחנן): שנים שנתעצמו נעשו קשים זה לזה בדין, אחד אומר: "נדרון כאן", ואחד אומר: "נלך לבית הועד", — כופין אותו ודן בעירו.

ועוד אמר רב ספרא: ואם הוצרך לבית דין שבעיר דבר לשאול, ואינם יודעים פסק ההלכה — כותבין לבית הועד [גירסת הרי"ף: לבית דין הגדול שבירושלים] ושולחין מבית הועד חוות דעת הלכתית⁽¹⁷⁾.

ועוד אמר רב ספרא: ואם אמר בעל הדין כתבו ותנו לי הסבר מאיזה טעם דנתוני —

ובו שטרות של אביו מופקדת ביד איש אחר, וטוען שלא ידע בהם, ועתה רוצה להביאם — הרי זה מביא ופותר⁽¹⁵⁾.

הגמרא דנה בהלכה אחרת, אם בעל דין יכול לכופף את חבירו להתדיין בבית הועד, והוא מקום קיבוץ תלמידי חכמים הרבה, ששם יש בית דין יפה, כלומר יותר מומחים.

כי אתא כשהגיע רב דימי מארץ ישראל, אמר בשם רבי יוחנן: בעל דין קשה התוקף את חבירו בדין ומטריח את חבירו, אחד מבעלי הדין אומר: "נדרון כאן" בבית דין שבעיר, ואחד אומר: "נלך למקום הועד" כדי שהתוקף יתבייש מהם.

כופין אותו, וילך למקום הועד.

אמר לפניו לפני רבי יוחנן רבי אלעזר: רבי!

לי ראייה, והיה ממש בדבריו — הרי זה לא סתם טענותיו וסותר.

לפיכך אם פירש ואמר: אין לי עדים כלל לא הנה ולא במדינת הים ולא ראייה כלל לא בידי ולא בידי אחרים — אינו יכול לסתור.

16. כתבו התוס' והרא"ש, ממה שאמרה שגמרא שצריך להוציא הוצאות, ומשמע שאם יזכה בדין לא יפרענו בעל הדין המטריחו להוציא הוצאות, אפשר ללמוד שאין המפסיד חייב לשלם לבעל הדין את הוצאותיו.

אבל, כתב הרא"ש בשם מהר"ם מרוטנבורג, אם היה הנתבע מסרב לבוא לבית דין מכל וכל, והוציא התובע ממון לכופו לבוא להתדיין, ואכן זכה התובע בדין, אז משלם הנתבע את הוצאות אלו.

17. כתב הנמוקי יוסף, בית דין הגדול אינם

15. כתב הרמ"ה, שלפי גירסא, אף אם אמר "אין לי", יכול לחזור ולטעון, שכוונתו היתה, לפי מה שנמצא עתה בידו אין לו עדים וראיה. [ועי"ש שם מביא גירסא אחרת, ולפי גירסא הזו, אם אמר "אין לי", אינו יכול להביאם].

וזה לשון הרמב"ם (פרק ז' הלכה ח'): "במה דברים אמורים? כשהיתה הראיה אצלו, והעדים עמו במדינה. אבל אם אמר: "אין לי עדים ואין לי ראייה", ולאחר מכאן באו לו עדים ממדינת הים, או שהיתה החמת של אביו שיש שם השטרות מופקדות ביד אחרים, ובא זה שהפקדון אצלו והוציא לו ראיתו — הרי זה מביא וסותר. ומפני מה סותר? מפני שיכול לטעון ולומר: זה שאמרתי אין לי עדים אין לי ראייה, מפני שלא היו מצויין אצלי.

וכל זמן שיכול לטעון ולומר: זה שאמרתי אין לי עדים אין לי ראייה מפני שלא היו מצויין אצלי, או מפני כך וכך אמרתי אין לי עדים ואין

כותבין ונותנין לו (18) (19).

למקום הוועד.

ועוד אמר רב ספרא: והיבמה הולכת אחר היבם להתירה בחליצה. כמו שיבואר.

אמר ליה רב אשי לאמימר: והא אמר רבי אלעזר: כופין אותו ודן בעירו, ונתן טעם לדבריו, ומסתבר טעמו, האם יוציא מנה על מנה?

על הלכה זו האחרונה דנה הגמרא:

עד כמה צריכה היבמה ללכת אחרי היבם?

ומתרץ אממר: הני מילי דברי רבי אלעזר נאמרים רק היבא דקאמר ליה כן לזה למלוח, ולא יוציא המלוה מנה על מנה, אבל אם אמר כן מלוח ללוח, יכול לכופו, כי: "עבד לוח לאיש מלוח". [והוא פסוק בספר משלי] וכיון שהתחייב אליו כעבד אל אדונו ילך אחריו (20).

אמר רבי אמי: אפילו מטבריה לצפורי, אף שישבת טבריה גדולה משל ציפורי, הולכת אחריו לצפורי.

אמר רב כהנא: מאי קרא מאיזוה פסוק דרשינן כן?

הגמרא מספרת עובדא על משפט ששלחו למר עוקבא.

נאמר בפרשת חליצה (דברים כד): וקראו לו זקני עירו, ודרשינן "עירו" ולא זקני עירה.

שלחו ליה מטבריא שבארץ ישראל למר עוקבא שהיה אב בית דין בבבל. וכן נאמר בשליחות:

הגמרא חוזרת לדין שנים שנתעצמו בדין, ואחד אומר נדון כאן ואחד אומר נלך לבית הוועד.

ל"דזיו ליה כבר בתיה! השליחות מיועדת אל מר עוקבא שעור פניו מקריין כשל משה

אמר אמימר: הילכתא! כופין אותו וילך

19. וכתב הנמוקי יוסף שבית דין אינם כותבין לו הטעמים והראיות מהם יצא להם פסק הדין, אלא כותבין טענות שני בעלי הדין, ופסק הדין, וכתב זה יקח אתו לבית הוועד, והם יביאו טעמים וראיות משלהם.

פוסקים את הדין, כי הרי הבעלי דין אינם לפניהם, אלא כותבין חוות דעת גרידא.

20. כתבו הרמ"ה והמרדכי והמאירי והנמוקי יוסף שדין זה אמור רק במלוה ולוח, שהרי מפורש הטעם משום "עבד לוח לאיש מלוח".

18. כתב הרמ"ה, כיון שרצה לילך לבית הועד וכפוהו לדון בעירו, לכן יש לו את הזכות לבקש שיכתבוהו את הסבר פסק הדין, כדי שיוכל לילך לבית הוועד ולטעון שם טענותיו, ועד אז אינו מרוצה מפסק הדין.

אבל הרא"ש כותב, שהוא הדין בכל תובע ונתבע, שהרי הטעם הוא "וכי יוציא זה מנה על מנה", וטעם זה שייך בכל התביעות.

וכתבו הראשונים, אבל אם לא כפוהו לדון בעירו, אין בית דין חייב לכתוב לו סברת פסק הדין.

ומבאר הרמ"ך, שכל תובע המתרעם על

ועיין בחידושי רבינו יונה ובתוס' ובשו"ת אבקת רוכל (סימן יט) ובשו"ת הב"ח (סימן כ"ב)

אותם, ואילו אחר כך אומרים לו: **השיאוהו ויראה פנינו בטבריא, אלמא פירושו:** שביקשו ממר עוקבא, שדרוהו **הכא** שיכריחנו לבוא לטבריא.

ומתרצינן: **אלא, הכי קאמרי: אמרו** [אימרו] לו — **דיינו אתון** מר עוקבא ידוננו, **אי ציית,** אם ישמע בקולכם ויקבל פסק הדין — **ציית,** והכל (22) יבא על מקומו בשלום, **ואי לא ציית,** אם ירמיה הוא סרבן דין — **השיאוהו ויראה פנינו בטבריא,** ואנחנו נדיננו.

הגמרא מבארת עוד ביאור בעובדא דידן.

רב אשי אמר: דיני קנסות הוה בין עוקבן הבבלי לאחיו ירמיה, **ובבל לא דיינו דיני קנסות** [כי דיני קנסות דנים רק בבית דין סמוכין ובבבל אין סמיכה], **ובעצם לא יכל מר עוקבא לדונם כלל, והא דשלחו ליה הכי:** "אמרו לו" שכביכול ידונם, הוא **כדי לחלוק**

רבינו שגידלתו בתיה בת פרעה — (21)

איש אחד ששמו **עוקבן הבבלי** של שם שמוצאו מבבל, **קבל קדמנא** התלונן לפנינו — בית דין של טבריא, וכך התלונן:

"**ירמיה אחי, העביר עלי את הדרך**" איבד ממני דרך בני אדם, כלומר: סירסו. [ויש מפרשים: לא נהג עמי כשורה, שעשק בעסקי ממון].

ואמרו [אימרו] לו לירמיה להתפייס עמו, **השיאוהו** הכריחוהו והזיקוהו לירמיה **ויראה פנינו כאן בטבריא** להתדיין עם אחיו".

ומקשינן: עובדא זו אינה מובנת, **הא גופא קשיא** יש בה סתירה מינה ובה —

אמרת: אמרו [אימרו] לו, **אלמא פירושו:** בקשו ממנו **שדייננה אתון** שמר עוקבא ידון

נתרצת לו. וכבש יצרו, ופטרה לשלום, ונתרפא. ובזכות המצוה דלק נר על ראשו כשהיה יוצא לשוק, ולכן נקרא גם "רבי נתן צוציתא" — מלשון נר. ולכן כתבו לו כן על שם האור שהיה זורה עליו.

22. כתבו התוס', אין לפרש שאינו ציית, ואין ב"כח" מר עוקבא לכופו, כי לבית דין שבארץ ישראל בודאי אין סמכות לכפייה, כמו שמבואר לעיל (דף ה א).

אלא מפרש רבינו תם, שאומר שרוצה להתדיין בפני בית דין הגדול שבארץ ישראל.

ומכאן למדו הפוסקים [עייין ברא"ש] שמה שאמרו שאין הלואה יכול לכפות את המלוה לילך לבית הוועד — היינו דוקא למקום בית הוועד, אבל יכול לכפותו לילך לבית דין הגדול, וכאן

הנתבע הרי הנתבע כעבדו, עד שיתברר תביעתו. כתב הרמב"ם (פ"ו מהלכות סנהדרין), שכל זה הוא דוקא אם אכן יש תביעה, אבל אם הנתבע [— או הלואה לדעת הרמ"ה —] טוען: לא היו דברים מעולם, בודאי שאינו צריך לילך לבית הוועד.

21. עוד פירש רש"י, וגרס: כ"בר ביתיה", והוא כינוי למשה רבינו שהוא בן בית, כמו שנאמר (במדבר יב): "בכל ביתי נאמן הוא", ופירוש לדזיו ליה — על חכמתו, כמו שנאמר (קהלת ח): חכמת אדם תאיר פניו.

ועוד פירש מצא רש"י בספר אגדה: מר עוקבא היה בעל תשובה, שנתן עיניו באשה אחת והיא היתה אשת איש, ומרוב חשקו בה נפל בחוליו. לימים, נצרכה ללות ממנו, ומתוך דוחקה

כבוד למר עוקבא על רוב חכמתו וצדקתו, שמעכב בעדו עובדת היותו בכבל, וכתבו כן כלומר שמצד גדולתו ראוי לדונם, אלא דרך התנצלות וכבוד.

הדרן עלך זה בורר